

Piotr Dziwiński

BANKOWOŚĆ POLSKA
W PERSPEKTYWIE CZŁONKOSTWA
W UNII EUROPEJSKIEJ

Wprowadzenie

Uczestnictwo Polski w procesie integracyjnym z Unią Europejską jest zjawiskiem złożonym i dynamicznym. Ważną rolę odgrywają w nim banki. Powodzenie integrowania się Polski ze strukturami zachodnioeuropejskimi w znacznym stopniu zależy również od przygotowania banków do funkcjonowania w warunkach jednolitego rynku europejskiego. Oznacza to, przyjęcie przez Polskę wspólnotowego dorobku prawnego (*acquis communautaire*). Ze względu na konieczność przedstawienia tematu w syntetycznej formie, zostaną tu poruszone jedynie wybrane zagadnienia odnoszące się do omawianej materii.

Źródła europejskich regulacji bankowych

Unia Europejska jest strukturą międzynarodową, tworzącą samodzielny porządek prawny odrębny zarówno od porządku prawnego państw członkowskich, jak i od porządku międzynarodowego, co oznacza, że prawo Unii Europejskiej stanowi połączenie prawa krajowego z prawem międzynarodowym. W państwach członkowskich obowiązują zarówno przepisy mające swe źródło w aktach prawnych Unii Europejskiej, jak również przepisy prawa krajowego. Dotyczy to także prawa bankowego.

Prawo bankowe, podobnie jak i inne obszary krajowych porządków prawnych, objęte jest obowiązkiem harmonizacji z prawem Unii Europejskiej. Nie oznacza to jednak dążeń Unii do pełnej unifikacji w działaniu banków. W Unii

obowiązuje zasada pomocniczości (subsydiarności) oznaczająca, że regulacje na poziomie unijnym wydawane są tylko wówczas, gdy jest to konieczne z uwagi na ochronę jednolitego rynku a działania poszczególnych władz krajowych ze względu na istotę danego problemu są nieskuteczne. Warto podkreślić, że proces harmonizacji nie został jeszcze w Unii zakończony, zaś w jego wyniku nie nastąpiło i nie nastąpi ujednoczenie narodowych systemów bankowych.

W Unii Europejskiej z równym powodzeniem działają różne narodowe systemy bankowe oparte zarówno na reńskim, jak i anglosaskim modelu systemu finansowego. Fakt harmonizacji prawa nie pozbawia ani państw członkowskich, ani państw aspirujących do członkostwa prawa do modelu finansowego, najbardziej odpowiadającego własnym systemom narodowym¹. Pozostawiono więc prawo bankowe poszczególnych państw członkowskich i jednocześnie postanowiono ustalić w formie dyrektyw zasady, wedle których w pewnych obszarach ma następować harmonizacja krajowego prawa bankowego. Zasady te odnoszą się głównie do publicznego prawa bankowego². Z uwagi na przyjętą w Unii konstrukcję prawną dyrektyw uznano, że są one wystarczającą formą określenia niezbędnych wymagań co do harmonizacji prawa bankowego³. Dyrektywy formułują cel i przedmiot harmonizacji, pozostawiając jednak państwom członkowskim swobodę co do sposobu i formy ich realizacji.

Pierwsze próby regulacji prawa bankowego podjęto dopiero w latach siedemdziesiątych, starając się stworzyć „europejskie prawo bankowe”. W roku 1973 wydano pierwszą dyrektywę Rady z konsekwencjami dla banków. Była to dyrektywa z 28 czerwca, nr 73/183/EWG o zniesieniu ograniczeń w licencjonowaniu instytucji finansowych i świadczeniu przez nie usług poza granicami. Dyrektywa ta wprowadziła zakaz dyskryminacji cudzoziemców, określiła również zasady używania nazwy banku, bankiera, banku oszczędnościowego. Trzon konstytucji bankowości europejskiej tworzą jednak postanowienia innych dyrektyw⁴. Podstawowe znaczenie mają tzw. Pierwsza i Druga Dyrektywa Bankowa. Pierwsza Dyrektywa Bankowa z 12 grudnia 1977 roku, nr 77/780/EWG w sprawie koordynacji przepisów prawa, zarządzeń i postanowień administracyjnych dotyczących podejmowania i prowadzenie działalności przez instytucje kredytowe zawierała postanowienia dotyczące następujących tematów:

- 1) udzielanie i cofanie zezwoleń na zakładanie banków lub oddziałów,
- 2) zasady nadzoru bankowego ze strony kraju, który wydał takie zezwolenie,
- 3) zasady współpracy odpowiednich instytucji w kwestii nadzoru nad bankami, posiadającymi oddziały w innych państwach członkowskich,
- 4) podstawowe przesłanki obliczania relacji między aktywami i pasywami w odniesieniu do zdolności płatniczej banku.

¹ Por. J. K. Solarz, [w:] *Bankowość na świecie i w Polsce. Stan obecny i tendencje rozwojowe*, red. L. Oręziak, B. Pietrzak, Warszawa 2000/2001, s. 181.

² Zob. C. Kosikowski, *Publiczne prawo bankowe*, Warszawa 1999, s. 69.

³ Zob. A. Kawulski, *Dostosowanie prawa bankowego do standardów Unii Europejskiej*, cz. 1, „Glosa” 1997, nr 11.

⁴ Zob. J. Węclawski, *Harmonizacja norm prawa bankowego w krajach EWG*, „Bank i Kredyt” 1991, nr 12.

⁵ Por. C. Kosikowski, op. cit., s. 70.

Druga Dyrektywa Bankowa wydana została 15 grudnia 1989 roku nr 89/646/EWG. Miała ona przełomowe znaczenie dla budowy jednolitego rynku usług bankowych⁶. Do najistotniejszych postanowień tej dyrektywy zaliczyć należy:

- 1) ustalenie minimalnego kapitału założycielskiego banku, nie mniejszego niż 5 milionów EURO,
- 2) określenie nadzorczych regulacji ostrożnościowych,
- 3) opracowanie listy usług finansowych, w tym bankowych,
- 4) powołanie Doradczego Komitetu Bankowego oraz Grupy Kontaktowej Władz Nadzorczych.

Najszerzą grupą dyrektyw bankowych są dyrektywy wydane w sprawie tworzenie i nadzorowania banków w Unii Europejskiej. Znajdują się tutaj następujące akty prawne:

- 1) dyrektywa Rady nr 89/647/EWG z 18 grudnia 1989 roku o współczynniku wypłacalności instytucji kredytowych,
- 2) dyrektywa Rady nr 89/299/EWG z 17 kwietnia 1989 roku w sprawie funduszy własnych instytucji kredytowych,
- 3) dyrektywa Rady nr 92/30/EWG z 6 kwietnia 1992 roku w sprawie nadzoru nad instytucjami kredytowymi na bazie skonsolidowanej,
- 4) dyrektywa Rady nr 93/6/EWG z 15 marca 1993 roku w sprawie odpowiedniego wyposażenia w kapitał własny firm inwestycyjnych i banków,
- 5) dyrektywa Rady nr 93/122/EWG z 10 maja 1993 roku w sprawie usług inwestycyjnych w obrocie papierami wartościowymi,
- 6) dyrektywa Rady nr 95/26/EWG z 29 czerwca 1995 roku w sprawie umacniania nadzoru ostrożnościowego.

Kolejna grupa dyrektyw dotyczy takich dziedzin jak: **rachunkowość bankowa** (dyrektywy Rady nr 78/660/EWG z 25 lipca 1978, nr 83/349/EWG z 13 marca 1983, nr 84/253/EWG z 10 kwietnia 1984, nr 86635/EWG z 8 grudnia 1986, nr 89/117/EWG z 13 lutego 1989), **nadzór nad dużymi kredytami** (dyrektywa Rady nr 92/121/EWG z 21 grudnia 1992), **gwarantowanie depozytów bankowych** (dyrektywa Parlamentu i Rady nr 94/19/WE z 30 maja 1994), **zwalczanie procederu prania brudnych pieniędzy** (dyrektywa Rady nr 91/308/EWG z 10 czerwca 1991).

Regulacje wspólnotowe dotyczące prywatnoprawnych aspektów bankowości, czyli usług bankowych mają znacznie skromniejszy zasięg niż regulacje dotyczące zagadnień publicznoprawnych. Zaslужują jednak na uwagę nie tylko jako ciekawy wyjątek od zasady, że treścią prawa bankowego Unii Europejskiej są publicznoprawne zagadnienia bankowości wymagające harmonizacji; są one także interesującym przykładem osiągniętego w państwach Unii stadium rozwoju usług bankowych. Zalicza się do nich:

- 1) dyrektywę Rady nr 86/102/EWG z 22 grudnia 1986 roku w sprawie zbliżania przepisów prawa, zarządzeń i postanowień administracyjnych państw członkowskich dotyczących kredytu konsumpcyjnego,

⁶ Zob. P. Modrzyński, *Polskie prawo bankowe a standardy Unii Europejskiej*, Toruń 2003, s. 33.

- 2) projekt dyrektywy Rady nr COM/87/730 z 1987 roku o wolności ustanawiania instytucji wolnym świadczeniu usług kredytu hipotecznego,
 - 3) zalecenie Komisji nr 88/590/EWG z 17 czerwca 1988 roku w sprawie systemów płatniczych a w szczególności relacji między posiadaczami a emitentami kart,
 - 4) zalecenie Komisji nr 87/598/EWG z 8 grudnia 1987 roku w sprawie Europejskiego Kodeksu Postępowania w odniesieniu do płatności elektronicznych,
 - 5) zalecenie Komisji nr 90/109/EWG z 14 lutego 1990 roku o przejrzystości warunków bankowych w finansowych transakcjach ponadgranicznych.
- Powyższe akty prawne znalazły szczegółowe omówienie w licznych pracach polskich autorów⁷.

Oprócz źródeł wspólnotowego prawa bankowego na uwagę zasługują również tzw. *standardy bazylejskie*. Są to zalecenia a także inne dokumenty Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego, funkcjonującego od końca lat osiemdziesiątych pod nazwą Bazylejskiego Komitetu do spraw Przepisów Bankowych i Praktyk Nadzorczych. Obszary objęte regulacją Komitetu to:

- 1) definicja kapitału banku i określenie jego adekwatności do skali i ryzyka prowadzonej działalności,
- 2) licencjonowanie banków,
- 3) nadzór skonsolidowany,
- 4) zarządzanie ryzykiem kredytowym,
- 5) zarządzanie innymi ryzykami bankowymi,
- 6) współpraca między władzami nadzoru bankowego oraz innymi agendami nadzoru nad rynkami finansowymi,
- 7) relacje między władzami nadzoru i biegłymi rewidentami,
- 8) instrumenty pochodne.

Chociaż standardy bazylejskie nie mają mocy wiążącej, wyznaczają jednak kierunki rozwoju prawa bankowego Unii Europejskiej, przez co oddziałują także na kształt krajowego prawa bankowego. Standardy bazylejskie są przejawem coraz mocniejszego oddziaływania standardów międzynarodowych na działania regulacyjne władz poszczególnych krajów. Ma to ścisły związek z postępującą internacjonalizacją działalności banków, zjawiskiem globalizacji, standaryzacją usług i produktów, stopniowym zanikaniem barier prawnych. Dlatego też można mówić o dwóch najważniejszych ośrodkach normotwórczych europejskiego prawa bankowego; organach Unii Europejskiej oraz Bazylejskim Komitecie Nadzoru Bankowego. Pomimo pewnych różnic dotyczących norm prawnych wydawanych przez te ośrodki, są one w praktyce wyznacznikiem działań także dla władz polskich⁸.

⁷ Zob. J. Węclawski, *Harmonizacja norm prawa bankowego w krajach EWG*, „Bank i Kredyt” 1991, nr 12; J. K. Solarz, *Dostosowanie banków do standardów europejskich*, Warszawa 1993; E. Fojcik-Mastalska, *Prawo bankowe Unii Europejskiej. Mechanizmy i zakres harmonizacji*, Wrocław 1995; E. Piontek, S. SzereMETA, *Konkurencja a regulacja w bankowości i finansach*, Warszawa 1995; S. Jerzak, R. Tupin, *Modelowy charakter regulacji prawnych Unii Europejskiej w zakresie bankowości*, „PUG” 1997, nr 9; *Polskie banki w drodze do Unii Europejskiej*, red. W. L. Jaworski, Warszawa 1997; W. Szpringer, *Europejskie regulacje bankowe*, Warszawa 1997.

⁸ Por. J. K. Solarz, op. cit., s. 181 i n.

Polskie prawo bankowe w świetle regulacji prawnych Unii Europejskiej

Wymóg dostosowania polskiego prawa bankowego do standardów Unii Europejskiej wynika z postanowień Układu Europejskiego, który Polska podpisała 16 grudnia 1991 roku. Układ ten zobowiązał Polskę do dostosowania prawa w ciągu dziesięciu lat od jego wejścia w życie tj. od 1 lutego 1994 roku. W 1995 roku Komisja Europejska przyjęła tzw. Białą Księgę, która stać się miała swoistym przewodnikiem dla krajów stowarzyszonych w dostosowaniu prawa do wymagań wspólnego rynku. Dla sektora bankowego przewidziano dwa etapy działań dostosowawczych, którym przypisano konkretne dyrektywy podlegające wdrożeniu.

Pierwszy etap odnosi się generalnie do spraw związanych z tworzeniem banków i zapewnieniem stabilności systemu bankowego. W ramach tego obszaru wymienia się pięć podstawowych zagadnień, które wymagają jednolitego podejścia i uregulowania w krajach członkowskich. Zalicza się do nich:

- 1) ustanowienie zasad podejmowania działalności bankowej oraz swobodne świadczenie usług a także ustanawianie właściwych władz nadzorczych,
- 2) zdefiniowanie kapitału banku służące za podstawę wyliczenia nadzorczych norm ostrożnościowych,
- 3) wprowadzenie współczynnika wypłacalności,
- 4) utworzenie systemu gwarantowania depozytów bankowych,
- 5) uregulowanie problematyki przeciwdziałania praniu pieniędzy.

Etap drugi koncentruje się na regulacjach, które mają zwiększyć bezpieczeństwo systemu bankowego⁹. W ramach tego etapu również określono pięć obszarów, które wymagają jednolitego uregulowania:

- 1) ujednoczenie zasad sporządzania i publikacji sprawozdań finansowych banków i innych instytucji finansowych,
- 2) uszczegółowienie warunków licencjonowania banków przez określenie minimalnego kapitału założycielskiego, doprecyzowanie zasad sprawowania państwowego nadzoru bankowego, wprowadzenie przejrzystych procedur rachunkowych oraz kontroli wewnętrznej w bankach,
- 3) regulacja adekwatności kapitału banku do innych rodzajów ryzyka niż ryzyko kredytowe,
- 4) regulacja limitów koncentracji kredytów i innych wierzytelności,
- 5) regulacja w zakresie nadzoru skonsolidowanego nad bankami i grupami kapitałowymi.

Wyrazem procesów dostosowawczych polskiego prawa bankowego do standardów Unii Europejskiej jest w pierwszej kolejności ustawa Prawo bankowe z 29 sierpnia 1997 roku. Przy projektowaniu ustawy wykorzystano zarówno dyrektywy, jak i zalecenia wspólnotowe, oraz ustawodawstwo bankowe przyjęte w takich krajach jak: Niemcy, Austria, Wielka Brytania, Francja, Dania, Szwajcaria a także opracowanie

⁹ Zob. D. Daniluk, S. Niemierka, *Nowe prawo bankowe na tle regulacji ostrożnościowych Unii Europejskiej*, „Prawo Bankowe” 1998, nr 1.

Bazyłęjskiego Komitetu Nadzoru Bankowego w sprawie kapitału banków i wag ryzyka. Wykorzystano również orzecznictwo Sądu Najwyższego¹⁰.

Oprócz ustawy Prawo bankowe należy także wskazać na ustawę o Narodowym Banku Polskim z 29 sierpnia 1997 roku oraz ustawę o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym z 14 grudnia 1994 roku.

Do prac nad ustawami – Prawo bankowe oraz o Narodowym Banku Polskim powołano komisję, której projekty były poddane ekspertyzom naukowym, zaś projekt ustawy Prawo bankowe poddano także ekspertyzie zagranicznej w celu zbadania zgodności rozwiązań z dyrektywami bankowymi.

Poniżej zostaną przedstawione wybrane zagadnienia dotyczące przystosowania polskiego prawa bankowego do wymogów unijnych.

Zasady licencjonowania działalności bankowej

Przepisy Pierwszej i Drugiej Dyrektywy Bankowej tworzą minimalne standardy, niezbędne do prowadzenia działalności bankowej na terenie UE. Państwa członkowskie mogą na swoim obszarze stosować bardziej rygorystyczne kryteria. Regulacje prawne polskiej ustawy bankowej są w pełni zgodne z postanowieniami obydwu dyrektyw a swoją szczegółowością oraz rygoryzmem znacznie wykraczają poza minimalne wymagania¹¹ (art. 30-42 Prawa bankowego). Spełnione zostały wymogi zarówno co do:

- 1) wysokości funduszy własnych banku (5 milionów EURO a dla banków spółdzielczych 1 milion EURO),
- 2) posiadania przez bank co najmniej dwóch osób legitymujących się wykształceniem i doświadczeniem zawodowym koniecznym do kierowania bankiem,
- 3) obowiązku przedłożenia planu przyszłej działalności zawierającego m.in. listę przewidywanych usług bankowych i proponowaną strukturę organizacyjną banku,
- 4) ujawnienia akcjonariuszy posiadających bezpośrednio lub pośrednio udziały kwalifikowane (ponad 10% kapitału lub głosów).

Zezwolenie na podjęcie działalności bankowej wydawane jest przez Komisję Nadzoru Bankowego. Zezwolenie KNB podlega zasadzie tzw. jednolitej licencji. Zgodnie z nią jednorazowe otrzymanie licencji bankowej uprawnia do prowadzenia działalności bankowej na terenie całej UE. Ponadto, w kwestii nadzoru bankowego obowiązywać będzie zasada tzw. nadzoru państwa macierzystego, powierającą nadzór nad działalnością banków organom nadzorczym państwa, które wydało licencje bankową. Są to rozwiązania niezbędne dla sprawnego funkcjonowania jednolitego rynku usług finansowych.

¹⁰ Por. C. Kosikowski, W. Pyziół, *Uzasadnienie do projektu nowego prawa bankowego z komentarzem*, „PUG” 1995, nr 4.

¹¹ Por. D. Daniłuk, S. Niemierka, op. cit., s. 110.

Standardy nadzoru bankowego

1. Fundusze własne

Problematykę funduszy własnych banków reguluje dyrektywa Rady 89/299/EWG + 91/633/EWG + 92/16/EWG. Przepisy powyższej dyrektywy definiują pojęcie funduszy własnych oraz wymieniają elementy tworzące te fundusze. W odniesieniu do zasad i elementów, na których opiera się konstrukcja funduszy własnych UE, definicja zawarta w polskim prawie jest zgodna ze standardami unijnymi¹² (art. 126 i 127 Prawa bankowego). Istotą funduszy własnych jest zapewnienie bezpieczeństwa ekonomicznego banku, który nie może ograniczać się jedynie do spełnienia wymogów dotyczących kapitału założycielskiego, ale ma również utworzyć fundusze własne, które w polskim prawie bankowym podzielono na fundusze podstawowe oraz fundusze uzupełniające.

2. Współczynnik wypłacalności

Kwestia współczynnika wypłacalności została uregulowana dyrektywą 89/647/EWG + 91/31/EWG. Współczynnik wypłacalności jest relacją pomiędzy kapitałem banku a jego aktywami bilansowymi oraz pozycjami pozabilansowymi, którym przyporządkowano pewne kategorie ryzyka. Dyrektywa nakłada na banki obowiązek stałego utrzymywania wymagalnej, minimalnej wysokości współczynnika (8%). Zapisy ustawy w tej materii zgodne są z zaleceniami dyrektywy (art. 128 Prawa bankowego).

3. Koncentracja kredytów i innych wierzycelności

Model przyjęty przez UE w sprawie koncentracji kredytów i innych wierzycelności jest zbliżony zarówno z oficjalnymi zaleceniami Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego, jak i wytycznymi Banku Światowego¹³. Zagadnienie to uregulowane jest dyrektywą 92/121/EWG, która dotyczy czterech kwestii funkcjonowania sektora bankowego w krajach UE; mowa tu o limitach koncentracji kredytowej, monitorowaniu dużego zaangażowania kredytowego, nadzorze nad koncentracją kredytową na bazie skonsolidowanej, zasadach dochodzenia do limitów określonych w dyrektywie. Uregulowania polskiej ustawy dotyczące tej materii zasadniczo nie odbiegają od standardów unijnych (art. 71 Prawa bankowego).

4. Koncentracja inwestycji kapitałowych

Problematyka ta uregulowana została Drugą Dyrektywą Bankową, która zawiera odpowiednie wzorce co do limitów inwestycji kapitałowych dla instytucji kredytowych. Przepisy polskiej ustawy są w tej materii zgodne z postanowieniami dyrektywy.

¹² Por. *ibidem*.

¹³ Por. J. K. Solarz, D. Daniluk, J. Zombirt, *Integracja Europejska a krajowe banki komercyjne*, Warszawa 1999, s. 58.

5. Biegli rewidenci

Polskie prawo bankowe odpowiada wymogom wobec biegłych rewidentów określonym w regulacjach UE. Wyrazem dostosowania regulacji prawnych w tym zakresie są przepisy art. 134-136 Prawa bankowego. Zgodnie z nimi biegli rewidenci zostali włączeni w system nadzoru nad bankami.

Przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy

Podstawowym aktem prawnym poświęconym temu zagadnieniu jest dyrektywa 91/308/EWG. Dyrektywa ma dwa zasadnicze cele: podwyższenie skuteczności działań państw członkowskich wymierzonej przeciwko zorganizowanej przestępczości oraz ochronę wiarygodności i stabilności systemu bankowego. Władze państw członkowskich zobowiązane zostały do kryminalizacji zjawiska prania pieniędzy, zaś banki do wykonania szeregu działań, wśród których należy wymienić: identyfikację tożsamości klientów, gdy wartość transakcji przekracza równowartość 15000 EURO, przechowywanie dokumentów związanych z transakcjami co najmniej przez 5 lat, zagwarantowanie współpracy z organami powołanymi do walki z procederem prania pieniędzy, powstrzymywanie się od przeprowadzenia transakcji, co do których zachodzi podejrzenie „czyszczenia” środków finansowych.

Zgodnie z prawem polskim banki zobowiązane są do przeciwdziałania wykorzystywaniu swej działalności do celów mających związek z przestępstwem prania pieniędzy z artykułu 299 Kodeksu karnego. Obowiązki banku polegają na:

- 1) powiadomieniu prokuratora w przypadku uzasadnionego podejrzenia zaistnienia okoliczności mających związek z przestępstwem,
- 2) prowadzeniu rejestru wpłat gotówkowych powyżej określonej przez KNB kwoty oraz danych o osobach dokonujących wpłat jak i tych, na rzecz których wpłaty zostają dokonane.

Ustawa zobowiązuje Komisję Nadzoru Bankowego do ustalenia trybu postępowania banków w przypadkach określonych w art. 299 KK. Ustawa przewiduje także odpowiedzialność pracowników banku, którzy wbrew swoim obowiązkom nie zawiadomią o popełnieniu przestępstwa oraz odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkodę, wynikłą ze wstrzymania czynności bankowych w przypadku, gdy zaistniałe okoliczności nie miały związku z przestępstwem. W omawianej materii polskie przepisy w pełni realizują wymogi dyrektywy (art. 106-108 Prawa bankowego).

Nadzór skonsolidowany

W związku z obowiązywaniem zasad jednolitej licencji bankowej oraz nadzoru kraju macierzystego, jak również z uwagi na dynamiczny proces powstawania skomplikowanych struktur, konieczne stało się stworzenie władzom nadzoru od-

powiednich warunków do prowadzenia tzw. nadzoru skonsolidowanego. Podstawową rolę w tej materii spełnia dyrektywa 92/30/EWG, która mówi że, jeżeli instytucja kredytowa należy do holdingu, to struktura wewnątrz tej grupy musi być na tyle jasna i przejrzysta, aby umożliwić sprawowanie nadzoru nad jej działalnością. Wyrazem dostosowania tej materii do standardów UE jest dodatkowo wprowadzony rozdział Prawa bankowego dotyczący w całości nadzoru skonsolidowanego (rozdział 11b). W rozdziale tym zdefiniowano zarówno podmioty podlegające nadzorowi, jak i ich obowiązki w tym zakresie.

Ochrona konsumenta na rynku usług bankowych

Przepisy UE zapewniają bardzo wysoki poziom ochrony konsumentów, w tym także klientów banków. Jednym z istotniejszych obowiązków, jakie nakładają na państwa członkowskie przepisy wspólnotowe jest wprowadzenie przynajmniej jednego obligatoryjnego systemu gwarantowania wkładów bankowych. Podstawą prawną tworzenia instytucji gwarantowania wkładów w UE jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 94/19/EWG. Ze względu na ten wymóg powołany został w 1994 roku Bankowy Fundusz Gwarancyjny. Stworzony system chroni deponentów w sytuacji, gdy podlegające zwrotowi depozyty stają się niedostępne. Przyjęta w UE suma gwarancyjna wynosi 20000 EURO. Taką sumę przyjęto także w Polsce. Ochronę klientów zapewnia też wdrożenie dyrektywy o kredycie konsumenckim nr 87/102/EWG. Jej celem jest szeroka ochrona klientów przed nadużyciami ze strony banków. Dyrektywa nakłada na banki m.in. obowiązek zapewnienia klientom pełnej i rzetelnej informacji dotyczącej świadczonych usług kredytowych, zaś wszelkie zmiany, które zajądą w okresie kredytowania nie mogą pogarszać sytuacji klienta, mogą ją natomiast polepszać, np. w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu klient może zażądać od banku obniżenia całkowitego kosztu kredytu. Przepisy dyrektywy transponowane są w polskim ustawodawstwie w ustawie o kredycie konsumenckim.

Korzyści i zagrożenia integracji europejskiej dla polskiej bankowości

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej wymaga sprawnie funkcjonującej gospodarki rynkowej oraz możliwości sprostania konkurencji. W przypadku bankowości oznacza to istnienie sektora bankowego funkcjonującego według rynkowych zasad i opartego na prywatnej własności. Z tego względu na uwagę zasługują dwa zjawiska: prywatyzacja i konsolidacja banków, które niosą istotne konsekwencje dla sektora bankowego.

Prywatyzacja jest istotnym rozwiązaniem dostosowania polskiego systemu bankowego do standardów unijnych. Proces ten doprowadził jednak do sytuacji, w której udział banków zagranicznych w aktywach sektora bankowego osiągnął rząd ok.

70%¹⁴. Zjawisko to budzi uzasadnione obawy, czy nie jest to stan zagrażający gospodarczym interesom Polski. Z drugiej jednak strony proces prywatyzacji oznacza wiele korzyści takich jak: zastąpienie administracyjnego nadzoru ze strony Skarbu Państwa przez publiczną kontrolę banków (giełdowy akcjonariat), poprawienie efektywności funkcjonowania banków, zastosowanie nowych technologii, poprawę jakości obsługi klientów, czy wpływy z prywatyzacji, stanowiące istotny dochód budżetu państwa¹⁵.

Także procesy konsolidacyjne oznaczają istotne konsekwencje dla polskiej bankowości. Generalnie zjawisko konsolidacji należy ocenić pozytywnie. W porównaniu z bankami zachodnimi, banki polskie charakteryzują się dużym rozdrobieniem i słabością kapitałową, dlatego potrzebne są działania na rzecz wzmocnień kapitałowych czy organizacyjnych. Konsolidacja zapewnia liczne korzyści a przede wszystkim perspektywę sprostania konkurencji innych banków.

Podsumowanie

Reasumując, generalnie obecny stan prawny polskiego prawa bankowego wobec standardów Unii Europejskiej można uznać za zadowalający. Jednakże proces harmonizacji prawa bankowego po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej nie ulegnie zakończeniu. Zarówno w Unii, jak i w Bazylei istniejące regulacje poddaje się ciągłej modyfikacji i dalszym weryfikacjom, starając się naśladować za zmianami zachodzącymi we współczesnej bankowości. Na Polsce ciąży obowiązek aktywnego angażowania się w te procesy, określenia własnej misji i tożsamości wobec globalizacji rynków finansowych i integracji gospodarczo-walutowej.

¹⁴ Por. K. Szełąg, *Korzyści i koszty integracji europejskiej dla polskiego systemu bankowego*, „Bank i Kredyt” 2001, nr 1-2.

¹⁵ Zob. W. Fabrycki, R. Załewski, *Prywatyzacja i konsolidacja banków. Aspekty prawne*, Warszawa 1995, s. 105.